

singing as a mix of Byzantine church-singing tradition and local mythological color; Particular emphasis is placed on the historical role of Byzantine art as a world heritage, in the development of Old Church church singing and its transformation in the process of historical formation. **Research methods.** On the basis of the proposed sources, which comprise scientific researches and works of religious philosophers, the necessity of revision of such a phenomenon as ancient Russian singing art, which is a complex process of the evolution of the North Byzantine music culture, adaptation of the Greek model to local conditions, that is, the study of the genesis of ancient musical culture, which is quite controversial, prefers Byzantine culture and its assimilation throughout the Middle Ages. **Results.** The article covers such archetypes as iconographic images, as well as melodic formulas, which formed the basis of musical canons of ancient Russia. This is the sacred and symbolic content of church practice, the depth of the spiritual (non-spiritual) world outlook in the church sermon, which is the main source of our singing culture, which failed to destroy any difficult political, economic and national liberation problems.

Key words: sacred music, church chant, church singing, the system of Octoih (vocal octet), symbolic singing.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2019 р.

УДК 347.965.42

ПОНЯТТЯ «МЕДІАЦІЯ» ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО ТРАКТУВАННЯ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Олена Кірдан,

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Уманської державної педагогічної університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна
kirdan_olena@ukr.net

DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-12-20>

Актуальність дослідження. Наукова проблема пошуку технологій розв'язання конфліктних ситуацій є міждисциплінарною. Окремі її аспекти розглядалися в працях вітчизняних науковців, а саме: галузеві питання щодо проблематики та особливостей застосування процедури медіації в приватно-правових спорах; як соціально-педагогічної технології вирішення конфліктів у школі та ін.

Мета і методи дослідження. Метою статті є висвітлення основних підходів вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення поняття «медіація». Завдання дослідження – схарактеризувати історію становлення медіації як альтернативного способу вирішення конфліктних ситуацій; обґрунтувати міждисциплінарність дослідження медіації у сучасному науковому дискурсі. Для досягнення визначеної мети та завдань використано методи аналізу, синтезу, конкретизації, порівняння, узагальнення та метод термінологічного аналізу.

Результати роботи та ключові висновки. На основі дослідження наукових праць зроблено висновок про загальне розуміння явища медіації як ефективної технології розв'язання конфліктних ситуацій. У визначенні поняття «медіація» науковці виходять із сутнісних ознак її механізму, а саме: як сприяння проведенню переговорів задля досягнення консенсуальних рішень і вирішення спорів, переговори за участю посередника, переговори за участю нейтрального посередника (медіатора), добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає конфліктуючим сторонам досягти взаємоприйнятної угоди, метод врегулювання конфлікту між сторонами на основі переговорів за участю нейтральної особи (посередника) з метою укладення обов'язкової для сторін угоди зі спірного питання. Вказано на доцільність використання медіації як механізму вирішення конфліктів у закладах освіти та потребу ознайомлення з технологією медіації у професійній підготовці майбутніх учителів та керівників закладів освіти

Ключові слова: медіація, конфлікт, заклади освіти, міждисциплінарний підхід, механізм, професійна підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інтенсифікація глобалізаційних та інтеграційних процесів, реформування всіх сфер суспільного життя, упровадження стандартів Європейського Союзу передбачає перегляд і засадничих соціальних принципів, основними з яких є верховенство права, демократичні перетворення, підвищення якості життя та гуманізм. Однак, у міру різноманіття політико-правових, соціальних, психолого-педагогічних поглядів та морально-

етичних стандартів кожної особи, яка є структурним елементом суспільства, фактично і практично неможливо уникати конфліктів.

Сучасні тенденції суспільного розвитку свідчать про зростання стресогенності, підвищення рівня конфліктності на різних рівнях соціальної взаємодії. Нині наше суспільство є дуже конфліктним. Підвищена знервованість, втома і роздратованість нестабільністю, невпевненістю у завтрашньому дні продукує підвищену конфліктність. Поширеним явищем у сучасних закладах загальної середньої освіти став «булінг» (цькування). У виробничих колективах, закладах освіти, організаціях конфлікти є непоодиноким явищем. Спостерігаємо, що нині у всіх сферах суспільного життя – економічній, політичній, соціальній, культурній та ін. – постійно тримається висока напруга, яка має об'єктивні та суб'єктивні причини. Саме тому проблема управління, профілактики, розв'язання конфліктів різних типів є безсумнівною. Конфлікти фактично є одним із найдавніших явищ особистості та суспільства. Історія людської цивілізації є відображенням різноманітних конфліктів, шляхів їх розв'язання та результатів, наслідків, як складників кожної епохи. Проблема конфліктних відносин у суспільстві була актуальною завжди, на різних етапах суспільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на те, що наукова проблема пошуку технологій розв'язання конфліктних ситуацій є міждисциплінарною, цілком закономірно, що у сучасному науковому дискурсі вона представлена низкою досліджень. Так окремі її аспекти розглядалися в працях вітчизняних науковців, а саме: галузеві питання щодо проблематики та особливостей застосування процедури медіації в приватно-правових спорах (О. Шевчук, І. Теслюк, В. Череватюк, К. Сірук, М. Поліщук, І. Переверзєв, Ю. Шевченко, О. Терсіна, О. Середя, М. Вікторчук, Т. Подковенко та ін.), соціально-політичні конфлікти (Ю. Білецька, Л. Котлова, Л. Кочубей, І. Федірко, та ін.), психологія конфлікту та конфліктологія (О. Головатий, П. Ложкін, Н. Пов'якель та ін.). Окрім розгляду медіації у сфері суспільних відносин опубліковано низку публікацій щодо медіації як соціально-педагогічної технології вирішення конфліктів у школі (М. Білик, Л. Дурняк та ін.), медіації як технології врегулювання конфліктів (М. Мамич та ін.) та ін. Аналіз наукових праць, які безпосередньо чи опосередковано стосуються досліджуваної проблеми, показав, що позиції науковців значно різняться щодо змістового наповнення сутності поняття «медіація».

Мета статті – схарактеризувати основні підходи до трактування поняття «медіація» у сучасному науковому дискурсі.

Для досягнення визначеної мети використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, конкретизацію, порівняння, узагальнення) та метод термінологічного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Верховенство права стало ключовим стрижнем на шляху розбудови українського демократичного суспільства. Правовим напрямком визначення, консолідації та розширення прав людини стала ідеологія людиноцентризму, яка встановила сучасні високі стандарти щодо основоположних прав і свобод людини. Одним із головних інструментів є створення високоморального суспільства, яке зможе вільно функціонувати у визначених рамках правової держави. Не менш важливим завданням є забезпечення дотримання прав людини та їх охорона. Саме тому у закладах загальної середньої та вищої освіти на керівників, адміністративно-управлінський та педагогічний і науково-педагогічний склад покладаються обов'язки збереження фізичного та психічного здоров'я учасників освітнього процесу, використання методів профілактики та розв'язання конфліктних ситуацій.

Компромід може бути досягнутим за допомогою техніки відкритої розмови, а співробітництво – за допомогою методу принципів переговорів. Третя сторона може сама втручатися в конфлікт, а може регулювати його на прохання учасників. Залежно від гостроти конфлікту, значущості розв'язуваної проблеми й особливостей опонентів медіатор може виступити в одній з п'яти іпостасей: третейський суддя, арбітр, посередник, помічник або спостерігач. Ефективність медіаторства залежить від особистості медіатора, особливостей

конфлікту й конфліктуючих сторін, а також від тактик і технік впливу на опонентів, які він обирає.

Розвиток природи такого правового явища як медіації (посередництва) бере свій початок у глибині століть. Оскільки суперечки є невід’ємним складником людської природи, то до медіації у тій чи іншій формі люди вдаються упродовж багатьох століть. Намагаючись знайти згадку про перше застосування медіації в історії людської цивілізації, багато науковців часто вдаються до цитування Біблії. Прикладами першопочаткових проявів медіації, що існували упродовж тисячоліть, є вирішення суперечок між племенами в Африці, практику медіації в Китаї та систему вирішення спорів рабинами в єврейській культурі.

Свого розвитку медіація набула за часів Стародавньої Греції та Риму. Саме тоді почали запроваджувати процедури за яких для мирного та правового врегулювання конфлікту залучалася третя незалежна сторона, яка, в свою чергу, мала ряд визначних характеристик. Зазвичай такими особами були люди похилого віку, які мали багатий життєвий досвід та могли запропонувати сторонам конфлікту декілька мирних варіантів вирішення конкретної конфліктної ситуації. Такий спосіб ще називають «посередництвом», чим ще раз підкреслюється незалежність та неупередженість третьої сторони, яка залучається до вирішення спору.

Загальновідомо, що використання посередників для вирішення спорів відмічається з давніх часів. У історичних розвідках відмічено подібні випадки у торгівлі фінікійців у Вавилоні. Римське право, починаючи з кодексу Юстиніана (530–533 н.е.), використовувало посередництво. Римляни використовували різні терміни для позначення поняття «посередник» – *intencius*, *medium*, *intercessor*, *philantropus*, *interplator*, *conciliator*, *interlocutor*, *interpres*, і нарешті – *mediator* [3, с. 176].

Посередництво закріплювалася також у німецьких кодексах звичаєвого права, є воно у поляків та інших народів.

У сучасному африканському, ісламському, китайському або японському суспільстві, на відміну від західної культури, позасудові методи примирення та врегулювання суперечок є первинними.

Наприклад, у Китаї Народний комітет медіації щорічно вирішує понад 7,2 мільйона спорів ... як в містах, так і в сільській місцевості [20]. У Пакистані й нині існують збори старійшин племені – «джирга», які приймають рішення на основі консенсусу. Намагаючись вирішити спори, сторони, зазвичай, починають з пошуку медіатора, при цьому вибирають релігійного лідера поважного віку, як правило, з місцевих жителів, або одного з фахівців в медіації (відомих як хан або малик). Медіатор вислуховує обидві сторони, а потім формує джиргу з місцевих старійшин, при цьому увага приділяється тому, щоб до складу цих зборів увійшли представники обох сторін. Зрештою джирга вирішує, яким чином можна врегулювати цей спор, і рішення згодом оголошується медіатором. Рішення, винесене джиргою у справі, повинно бути прийнято сторонами [7].

У низці зарубіжних досліджень вказано на сутнісні особливості розвитку та становлення правового феномену медіації. Відмінною рисою медіації в суспільствах з традиційним общинним укладом є особлива роль медіатора, який, насамперед, є представником титулованої еліти, сільським старійшиною або релігійним лідером. Вибір медіатора зумовлений його соціальним становищем, походженням і авторитетом. Соціальний стан медіатора майже завжди вищий, ніж статус сторін спору. Зважаючи на те, що медіатор може мати близькі міжособистісні стосунки з учасниками спору та орієнтований на громаду, в якій він живе, медіатор не може бути повністю незалежним. Основна роль медіатора полягає в тому, щоб бути носієм загальноновизнаних понять моралі та справедливості. Верховенство суспільних цінностей робить неприйнятною сувору конфіденційність в традиційній медіації. Тут медіація може носити публічний характер і торкатися інтересів набагато більш широкого кола зацікавлених сторін, зокрема, членів сімей сторін спору.

Традиції посередництва та відповідного правосуддя в Україні за більш ніж тисячолітню її історію мали місце починаючи з X століття. Аналіз історичних фактів уможливує

виявлення тенденцій в Україні на різних етапах становлення її державності та констатацію того, що вітчизняний досвід інституту примирення / медіації існував упродовж століть. Так, загальновідомим є той факт, що у Запорізькій Січі важливі збори, зокрема військові ради, відбувалися у вигляді кола. У навчальному посібнику Р. Безпальчою наведено приклад, що «обговорення питань у колі тривало доти, доки громада не приходила до консенсусу, прийнятого для всіх її членів [1, с. 45].

У дослідженні Ю. Зазуляк стверджується, що «у XV–XVI ст. на території Руського воєводства були поширені процедури «полюбовного примирення» за участі суперарбітра, які застосовувалися для вирішення конфліктів між шляхтичами [9, с. 45].

Однак, у першій третині XX століття з приходом радянської влади та запровадженням радянського права система посередництва та відповідного правосуддя в Україні зникла.

Звернення до тлумачення терміноодиниці «медіація», дає підстави констатувати, що воно походить від грецького терміну «medos» (нейтральний, незалежний від сторони), а також від латинських термінів «mediare» – бути посередині та «mediatio» – посередництво, його аналогами є англійське – «mediation», а також французьке – «médiation».

У сучасному розумінні медіацію визначають як окремий альтернативний спосіб вирішення спорів зародилася в 60-70 роках XX ст. у США. Поява і динамічний розвиток процедури медіації в цій країні були зумовлені кризою судової системи. За таких обставин, беручи участь у медіації, сторони отримували реальну можливість швидко та ефективно вирішити власний спір. З часом, численні переваги медіації порівняно із судовим розглядом спору стали причиною розширення географічних кордонів використання цієї процедури. Так, медіація набула поширення у Великобританії, Канаді, Австралії і в більшості країн Європейського Союзу (Австрія, Італія, Німеччина, Нідерланди та інші)» [16, с. 134].

У дослідженнях вітчизняних науковців констатовано, що поняття «медіація», хоча є широковживаним на міжнародному рівні та у зарубіжній теорії і практиці, однак не закріплений у сучасному вітчизняному законодавстві. Констатуємо, що відсутній також єдиний підхід до розуміння його змістового наповнення.

Низка вітчизняних науковців запропонували власні підходи щодо трактування явища медіації. Так, О. Белінська, визначила поняття «медіація» як «добровільний та конфіденційний спосіб вирішення конфліктної ситуації, де медіатор у ході структурованої процедури допомагає учасникам конфлікту вступити у прямі перемовини з метою вироблення спільного рішення щодо проблеми (оригінальне покликання)» [2, с. 158–159].

У дослідженні І. Присяжнюк запропоновано більш вузьке розуміння поняття медіації, а саме: «альтернативний (досудовий) спосіб вирішення спорів, у яких третя незалежна особа – медіатор, надає допомогу сторонам у прийнятті взаємоприйняттого рішення (оригінальне покликання)» [17, с. 65].

Близьким до вищевказаного визначення є підхід до трактування поняття «медіація», запропонований М. Колесніковою та А. Шаповаловою, за твердженням яких «медіація – це добровільний процес перемиріння сторін, з участю третьої сторони – медіатора, який допомагає сторонам вирішити спір. А також, медіатор не несе відповідальність за рішення, до яких прийдуть сторони, а тільки організовує процес, в цьому і є відмінність медіації від суду, де рішення приймається суддею. Головна мета медіації – щоб всі сторони були задоволені результатом перемиріння і конкретне вирішення спору виходило з бажання учасників [13, с. 42].

З погляду З. Красіловської, медіація в її сучасному розумінні почала розвиватися у другій половині XX століття, передусім, в країнах англосаксонської системи права – США, Австралії, Великобританії, пізніше, і в інших країнах [14, с. 8].

Феномен західної медіації характеризується, перш за все, організованими спробами її інституціоналізації, тобто «формуванням сфери оплачуваної професії в цій стародавній практиці» [22]. Для надання послуг медіації населенню та юридичним особам створюються державні, громадські та комерційні організації. Вони ведуть навчання і підготовку

медіаторів, організують координацію справ, проведення і моніторинг медіацій, підготовку і прийняття відповідних нормативних актів.

Сучасна медіація це достатньо структурований процес, що має певні правила. Відповідно до Модельного закону США «Про медіацію» від 2001 р., медіація означає «процес, в якому медіатор сприяє налагодженню спілкування і переговорів між сторонами, щоб допомогти їм досягти добровільної домовленості щодо їх спору» [10]. Європейська директива про медіацію в цивільних і комерційних справах визначає медіацію як «структурований процес, неважливо, як званий або згадуваний, в якому дві або більше сторін в спорі намагаються самостійно і на добровільних засадах досягти домовленості про врегулювання свого спору за допомогою медіатора. Цей процес може ініціюватися сторонами чи здійснюватися за пропозицією або розпорядженням суду, або передбачатися законодавством держави-члена» [10].

Відтворюють поняття медіації також і деякі міжнародні акти, зокрема, Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах зазначено, що «термін «медіація» стосується процесу врегулювання спорів, у межах якого сторони з допомогою одного чи кількох медіаторів проводять переговори щодо спірних питань з метою досягти домовленості» [10].

У класичній праці Л. Фуллера про медіацію звернуто увагу на здатність медіації «переорієнтувати сторони одна на одну, не нав'язуючи їм правил, але допомагаючи їм досягти нового та взаємного сприйняття їх взаємовідносин, такого сприйняття, яке змінить напрямок їх відносин і прихильність один до одного» [21].

У статті А. Гайдук «Проблеми законодавчого забезпечення медіації в Україні» проаналізував переваги та проблеми на шляху упровадження інституту медіації в Україні й констатував, що «в цілому, в Україні, станом березень 2013 року, не існує спеціального формалізованого законодавства, що регулює здійснення медіації. Але в той же час, не існує і жодної формальної заборони з боку держави сторонам здійснювати медіацію. Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України держава гарантує можливість кожному будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права. Отже, можемо стверджувати, що в Україні є конституційне підґрунтя здійснення медіації!» [5, с. 1].

Нам імпонують дослідження Т. Кисельової, у яких доведено, що нині на національному рівні інститут медіації активно використовується в Німеччині, Нідерландах, Польщі, Австрії, Новій Зеландії, Канаді, Франції та ін. На переконання науковця, перші спроби застосування медіації, як правило, здійснювалося лише при вирішенні спорів у сфері родинних, сімейних стосунків. Згодом медіація отримала визнання при вирішенні більш широкого кола спорів, починаючи від сімейних конфліктів і закінчуючи складними багатосторонніми конфліктами [11; 12].

У дисертаційній роботі З. Красіловської стверджується, що «у сучасну Україну медіація прийшла вже як напрацьована технологія в середині 90-х років, медіаційні центри почали працювати з 1997 року (в Одесі)» [14, с. 8].

Ґрунтовне визначення медіації запропоновано Г. Єрмоменко, за її твердженням «медіація» – це «процес переговорів, коли до вирішення спірного питання залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), яка веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті спору і активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнить всіх учасників переговорів» [8].

На переконання Я. Любченка, посередництво – це спосіб вирішення спорів за допомогою третьої сторони (посередника), яка допомагає сторонам налагодити процес комунікації та аналізу конфліктної ситуації таким чином, щоб сторони самостійно змогли виявити та обрати той варіант вирішення конфлікту, який задовольнив би інтереси та потреби всіх його учасників [15].

У зарубіжних дослідженнях науковці запропонували різні підходи до трактування поняття «медіація». Так, представники гарвардської школи права та «гарвардської концепції

медіації» Р. Фішер та В. Урі розглядають медіацію як спільні дії, засновані на розмежуванні позицій та інтересів [19].

У дослідженнях Н. Бондаренко-Зелінської, поняття «медіація» визначено «як переговори за участю нейтрального посередника (медіатора), добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає конфліктуючим сторонам досягти взаємоприйнятної угоди; як метод, за яким сторони управляють і володіють як самим процесом, так і його результатом – угодою, тобто нічого не вирішується без згоди сторін» [4, с. 164].

У монографічній праці Ю. Притика під поняттям медіації розуміє «метод врегулювання конфлікту між сторонами на основі переговорів за участю нейтральної особи (посередника) з метою укладення обов'язкової для сторін угоди зі спірного питання. Третя сторона не має повноваження для ухвалення рішення. Ціль медіатора – здійснювати інформаційний обмін, сприяти порозумінню між сторонами та допомогти їм у пошуку креативного вирішення спору» [18, с. 46].

Значимим вважаємо відкриття та діяльність Українського центру медіації (УЦМ) започаткований при Києво-Могилянській Бізнес Школі з метою створення інституції, яка б стала рушійною силою для розвитку альтернативних способів вирішення спорів в Україні шляхом проведення навчання і надання послуг дійсно незалежних медіаторів [6].

На наш погляд, медіація як механізм вирішення конфліктів може використовуватися у закладах освіти, однак за умови набуття майбутніми вчителями, керівниками закладів освіти відповідної конфліктологічної та медіативної компетентності. Тому вважаємо доцільним ознайомлення з технологією медіації під час професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників, керівників закладів освіти.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, узагальнивши теоретичні підходи науковців до трактування поняття медіація, доходимо висновку, що за винятком незначних розбіжностей загальне розуміння явища медіації як механізму вирішення конфліктів є єдиним з-поміж абсолютної більшості. У визначенні поняття «медіація» науковці виходять із сутнісних ознак її механізму, а саме: як «сприяння проведенню переговорів задля досягнення консенсуальних рішень і вирішення спорів», «переговори за участю посередника», «переговори за участю нейтрального посередника (медіатора)», «добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає конфліктуючим сторонам досягти взаємоприйнятної угоди», «метод врегулювання конфлікту між сторонами на основі переговорів за участю нейтральної особи (посередника)». Загальною ознакою механізму медіації є те, що медіатор має здійснювати інформаційний обмін, сприяти порозумінню між сторонами та допомогти їм у пошуку шляхів вирішення спору. Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо особливості професійної підготовки майбутніх вчителів до виконання функцій медіатора.

Джерела та література

1. Безпальча Р. Шляхи мирного розв'язання конфліктів у школі. Тернопіль: Підручники і посібники. 2001. 96 с.
2. Белінська О.В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1 (5). С. 158–173.
3. Бесемер Хрістофор. Медіація: Посередництво в конфліктах. К. Духовне пізнання. 2004. 238с.
4. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України. Приватне право і підприємництво. 2009. Вип. 8. С. 162–165.
5. Гайдук А.В. Проблеми законодавчого забезпечення медіації в Україні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 9. С. 1–4.
6. Глосарій Українського Центру Медіації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrmediation.com.ua/ua/useful_information/glossary/. – Назва з екрану
7. Джирга. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.wikipedia.org>
8. Єрьоменко Г. Медіація як спосіб вирішення спорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://innovations.com.ua>. – Назва з екрану.
9. Зазуляк Ю. Ремесло суперарбітра, шляхетські конфлікти та полюбовне замирення у Руському воєводстві початку ХХ ст. *Соціум. Альманах соціальної історії*. 2007. № 7. С. 43–57.

10. Кисельова Т. История зарождения и развития медиации в мире. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://www.academia.edu/3371628/History_of_Mediation_Movement_2010_Как_все_начиналось_история_зарождения_и_развития_медиации_
11. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. *Право України*. Київ, 2011. № 11–12. С. 225–236.
12. Кисельова Т. Роль міжнародних донорів та місцевих НУО в розвитку медіації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrmediation.com.ua/ua/useful_information/articles/?pid=1134. – Назва з екрану.
13. Колеснікова М. В. Шаповалова А. О. Актуальність впровадження інституту медіації в законодавстві України. *Правові горизонти/Legal horizons*. 2017. С. 41-46. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/57892>
14. Красіловська З.В. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект: автореф. дисертац. на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 теорія та історія державного управління. Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Одеса, 2017. 20 с.
15. Любченко Я. П. Медіація як альтернативний спосіб вирішення правових спорів. *Альманах права*. Право і прогрес: складові забезпечення в сучасних умовах. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. Вип. 7. С. 333–337.
16. Поліщук М. Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право*. 2014. Електронний ресурс. Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Oty6-iL0v34J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiin/irbis_nbuv/cgiirbis4.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/dip_2014_65_22.pdf+%&cd=15&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
17. Присяжнюк І. Запровадження медіації як форми відновного правосуддя. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 65–69. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2012_2_14
18. Притика Ю. Д. Проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин у третейському суді: монографія. Київ: Ін Юре, 2006. 636 с.
19. Фишер Р., Ури У. Путь к согласию. Или переговоры без поражения / пер. с англ. А. Гореловой. Москва, 1992. 158 с.
20. Kimberlee K. Kovach. *Mediation: principles and practice*. 2d ed. 2000.
21. Lon L. Fuller, *Mediation-Its Forms and Functions*, 44 S. CAL. L. REV. 305, 325 (1971)
22. Silbey *Mediation Mythology*. 10 *Negotiation Journal*. 350. (1993)

References

1. Bezpал`cha R. Shlyaxy` my`rno go rozv'yazannya konfliktiv u shkoli. Ternopil` : Pidruchny`ky` i posibny`ky`. 2001. 96 s.
2. Belins`ka O.V. Mediacya – al`ternaty`vne vy`rishennya sporiv. *Visny`k Vy`shhoyi rady` yusty`ciyi*. 2011. № 1 (5). S. 158–173.
3. Besemer Xristofor. Mediacya: Poseredny`czstvo v konfliktax. K. Duxovne piznannya. 2004. 238s.
4. Bondarenko-Zelins`ka N. L. Zaprovadzheniya al`ternaty`vny`x sposobiv vregulyuvannya sporiv: yevropejs`ky`j dosvid dlya Ukrayiny`. Pry`vatne pravo i pidpry`yemny`czstvo. 2009. Vy`p. 8. S. 162–165.
5. Gajduk A.V. Problemy` zakonodavchogo zabezpechennya mediacyi v Ukrayini. *Chasopy`s Akademiyi advokatury` Ukrayiny`*. 2013. № 9. S. 1–4.
6. Glosarij Ukrayins`kogo Centru Mediacyi [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: http://ukrmediation.com.ua/ua/useful_information/glossary/. – Nazva z ekranu
7. Dzhly`rga. Elektronny`j resurs. Rezhy`m dostupu: <https://www.wikipedia.org>
8. Yer`omenko G. Mediacya yak sposib vy`rishennya sporiv [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : <http://innovations.com.ua>. – Nazva z ekranu.
9. Zazulyak Yu. Remeslo superarbitra, shlyaxets`ki konflikty` ta polyubovne zamy`rennya u Rus`komu voyevodstvi pochatku XX st. *Socium. Al`manax social`noyi istoriyi*. 2007. № 7. S. 43–57.
10. Ky`sel`ova T. Y`story`ya zarozhdeny`ya y` razvy`ty`ya medy`acy`y` v my`re. Elektronny`j resurs. – Rezhy`m dostupu: https://www.academia.edu/3371628/History_of_Mediation_Movement_2010_Kak_vse_nachy`nalos`_y`story`ya_zarozhdeny`ya_y`razvy`ty`ya_medy`acy`y`_
11. Ky`sel`ova T. Pravove reguluyuvannya vidnosy`n iz nadannya poslug mediacyi u zarubizhny`x krayinax. *Pravo Ukrayiny`*. Ky`yiv, 2011. № 11–12. S. 225–236.
12. Ky`sel`ova T. Rol` mizhnarodny`x donoriv ta miscevy`x NUO v rozvy`tku mediacyi v Ukrayini [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: http://ukrmediation.com.ua/ua/useful_information/articles/?pid=1134. – Nazva z ekranu.
13. Kolesnikova M. V. Shapovalova A. O. Aktual`nist` vprovadzheniya insty`tutu mediacyi v zakonodavstvi Ukrayiny`. *Pravovi gory`zonty`/Legal horizons*. 2017. S. 41-46. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/57892>

14. Krasilovs`ka Z.V. Stanovlennya insty`tutu mediacyi v sy`stemi publichnogo upravlinnya: teorety`ko-pravovy`j aspekt: avtoref. dy`sertacz. na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data nauk z derzhavnogo upravlinnya za special`nistyu 25.00.01 teoriya ta istoriya derzhavnogo upravlinnya. Odes`ky`j regional`ny`j insty`tut derzhavnogo upravlinnya Nacional`noyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya pry` Prezy`dentovi Ukrayiny`, Odesa, 2017. 20 s.
15. Lyubchenko Ya. P. Mediacya yak al`ternaty`vny`j sposib vy`rishennya pravovy`x sporiv. Al`manax prava. Pravo i progres: skladovi zabezpechennya v suchasny`x umovax. Ky`yiv: Insty`tut derzhavy` i prava im. V. M. Korecz`kogo NAN Ukrayiny`, 2016. Vy`p. 7. S. 333–337.
16. Polishhuk M. Ya. Ponyattya mediacyi yak al`ternaty`vnogo metodu vy`rishennya sporiv. Derzhava i pravo. 2014. Elektronny`j resurs. Rezhym` dostupu: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Oty6-iL0v34J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/dip_2014_65_22.pdf+&cd=15&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
17. Pry`syazhnyuk I. Zaprovadzhennya mediacyi yak formy` vidnovnogo pravosuddya. Visny`k Nacional`noyi akademiyi prokuratury` Ukrayiny`. 2012. № 2. S. 65–69. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2012_2_14
18. Pry`ty`ka Yu. D. Problemy` zaxy`stu prav uchasny`kiv cy`vil`ny`x pravovidnosy`n u tretejs`komu sudi: monografiya. Ky`yiv: In Yure, 2006. 636 s.
19. Fy`sher R., Ury` U. Put` k soglasy`yu. Y`ly` peregovory bez porazheny`ya / per. s angl. A. Gorelovoj. Moskva, 1992. 158 s.
20. Kimberlee K. Kovach. Mediation: principles and practice. 2d ed. 2000.
21. Lon L. Fuller, Mediation-Its Forms and Functions, 44 S. CAL. L. REV. 305, 325 (1971)
22. Silbey Mediation Mythology. 10 Negotiation Journal. 350. (1993)

Кирдан Елена. Понятие «медиация» и подходы к его трактовке в современном научном дискурсе.

Актуальность исследования. Научная проблема поиска технологий решения конфликтных ситуаций является междисциплинарной. Отдельные ее аспекты рассматривались в трудах отечественных ученых, а именно: отраслевые вопросы по проблематике и особенностях применения процедуры медиации в частно-правовых спорах; как социально-педагогической технологии разрешения конфликтов в школе и др.

Цель и методы исследования. Целью статьи является освещение основных подходов отечественных и зарубежных ученых к определению понятия «медиация». Задачи исследования – охарактеризовать историю становления медиации как альтернативного способа разрешения конфликтных ситуаций; обосновать междисциплинарность исследования медиации в современном научном дискурсе. Для достижения поставленной цели и задач использованы методы анализа, синтеза, конкретизации, сравнения, обобщения и метод терминологического анализа.

Результаты работы и ключевые выводы. На основе исследования научных работ сделан вывод об общем понимании явления медиации как эффективной технологии решения конфликтных ситуаций. В определении понятия «медиация» ученые исходят из сущностных признаков ее механизма, а именно: как содействие проведению переговоров для достижения консенсуальных решений и разрешения споров, переговоры с участием посредника, переговоры с участием нейтрального посредника (медиатора), добровольный и конфиденциальный процесс, в котором нейтральная третья сторона (медиатор) помогает конфликтующим сторонам достичь взаимоприемлемого соглашения, метод урегулирования конфликта между сторонами на основе переговоров с участием нейтральной лица (посредника) с целью заключения обязательного для сторон соглашения по спорному вопросу. Указано на целесообразность использования медиации как механизма разрешения конфликтов в учебных заведениях и необходимость ознакомления с технологией медиации в профессиональной подготовке будущих учителей и руководителей учебных заведений

Ключевые слова: медиация, конфликт, учебные заведения, междисциплинарный подход, механизм, профессиональная подготовка.

Kirdan Olena. The concept «mediation» and approaches to its clearance in the modern scientific discussion.

The purpose and the tasks. Methods of solving conflict situations in society are varied. The purpose of the article is to highlight the main approaches of domestic and foreign scholars to the definition of "mediation". The task of the study is to characterize the history of the formation of mediation as an alternative way of resolving conflict situations; to substantiate interdisciplinary research of mediation in modern scientific discourse.

Materials and methods of research. The scientific problem of finding technologies for solving conflict situations is multidisciplinary. Some of its aspects were considered in the works of domestic scientists, namely: sectoral issues on the issues and peculiarities of the application of the mediation procedure in private-law disputes, socio-political conflicts, conflict psychology and conflictology; as a social-pedagogical technology for conflict resolution at school, mediation as a technology for conflict resolution, and others. Methods of analysis, synthesis, concretization, comparison, generalization and method of terminological analysis are used to achieve a certain goal and objectives.

The research of the results. On the basis of the research of scientific works, the conclusion is reached on the general understanding of the phenomenon of mediation as an effective technology for solving conflict situations. In defining the notion of "mediation", scholars are emerging from the essential features of its mechanism, namely:

facilitating negotiations to reach consensus and dispute resolution, negotiations with the mediator, negotiations with the participation of a neutral mediator (mediator), a voluntary and confidential process in which a neutral third party (mediator) helps the conflicting parties to reach a mutually acceptable agreement, a method of resolving the conflict between the parties based on negotiations with the neutral person (mediator) from the method making binding upon the parties to a dispute. The expediency of using mediation as a mechanism for solving conflicts in educational institutions and the need for familiarization with mediation technology in the training of future teachers and heads of educational institutions is indicated.

Key words: mediation, conflict, institutions of education, interdisciplinary approach, mechanism, professional training.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2019 р.

УДК 371.386- 37.032

САМОДОСТАТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Тетяна Кучай,

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології,
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II,
м. Берегово, Закарпаття, Україна, tetayanna@ukr.net*

DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-20-27>

*Освіта дорослих постає викликом новочасному суспільству, формуючи посилені вимоги до підготовки фахівців в умовах конкурентного ринку праці. **Мета дослідження.** Представлена стаття передбачає започаткування дискусії щодо значимості самодостатності особистості у становлення дорослого як фахівця у контексті концепції освіти дорослих. **Методи дослідження.** Досягнення мети дослідження уможливило використання загальнотеоретичного методу наукового дослідження, зокрема аналізу термінологічного апарату психолого-педагогічних та соціально-філософських джерел наукового дискурсу. **Результат.** У контексті концепції освіти дорослих поняття «самодостатність» розглядають як складну організацію особистості дорослого, яка представляє собою поєднання внутрішніх якостей людини, що дозволяють їй успішно реалізовувати себе у творчій, соціальній та професійній діяльності.*

Ключові слова: освіта дорослих, самодостатність особистості, дорослий, індивідуально-психологічні властивості особистості

Вступ (постановка проблеми). Освіта дорослих у сучасному світі постає першочерговою необхідністю розвитку конкурентного середовища на ринку праці. Про це йдеться зокрема у Всесвітній декларації про освіту для всіх «Назустріч базовим освітнім потребам», затвердженій на Всесвітній конференції з освіти для всіх, яка проходила у Таїланді (Джомтєн) у 1990 р. У Декларації (ст. 1, параграф 1) наведено перелік життєво важливих навичок, що необхідні для життя у сучасному суспільстві. Зокрема, зазначається, що кожний індивідуум повинен отримувати користь від освіти, яка має задовольняти їхні базові потреби [21]. До таких відносимо прагнення до самодостатності.

Самодостатня особистість здатна до активного перетворення як себе, так і простору довкола; до постійного самовдосконалення та саморозвитку; до руху уперед відповідно до вимог сучасного суспільства. Тільки самодостатня особистість здатна вчитися протягом життя, набувати навичок та компетенцій, необхідних для її успішної професійної діяльності.

Аналіз наукових публікацій з проблеми дослідження. Поняття самодостатності особистості нещодавно увійшло у обіг вітчизняної педагогічної науки, тому ще не було достатньо дослідженим. Нині функціонує визначення самодостатності як вищого рівня розвитку людини, пов'язаної із формування та стабілізацією у неї певних якостей. У такому контексті самодостатність використана у працях вітчизняних науковців М. Битянова,